

Μακεδονία
13.3.1985

Με τήν εὐκαιρία τῆς παράστασης τοῦ ΚΘΒΕ

Σκοτώνουν τὸν «Γλᾶρο» ὅταν τὸν διακωμωδοῦν

Γιὰ τὴν παράσταση τοῦ «Γλάρου» ἀξίζει νὰ γράψει κανεὶς, ὄχι γιατί ἦταν πετυχημένη, ἀλλὰ κυρίως γιατί α) παρουσιάζει ἓνα σημαντικό ἔργο καὶ β) ἡ σκηνοθετικὴ ἀπόψη (τοῦ κ. Χρονόπου-

Ἡ ἀπόψη τοῦ Χρονόπουλου
γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Α. Τσέχωφ

αύστηρά τὸ ἔργο τοῦ ἀγαπημένου τῆς Κόστια, πού ἔχει διαβάσει ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Τριγκόριν, πού ξέρεי νὰ ξεχωρίσει μιὰ φράση ἔργου του καί - κυρίως - πού ἔχει τὸ θάρρος στὴ Ρωσία τοῦ περασμένου αἰῶνα ν' ἀφήσει τὸ σπῆτι τῆς καὶ νὰ προσπαθήσει νὰ βγεῖ στό θέατρο). Ὅπως

λο) μπορεί να οδηγήσει σε γόνιμη συζήτηση. Καί, ίσως, μόνο σε τέτοιες περιπτώσεις αξίζει ν' ασχολείται κανείς ή να κρίνει. Γιατί, πραγματικά, δεν καταλαβαίνω ποιά αξία έχει, πιά, να μιλήσει κανείς για ένα έργο σαν τού «Χάρολντ και Μώντ», όταν ο όποιος προβληματισμός του έργου πάνω στην ανθρώπινη σχέση ή την έλλειψη της και πάνω στο θάνατο εξανεμίζονται από εντυπωσιακές σκηνογραφίες ή απαρδέκτα «γκάγκς». Οπως και δεν νομίζω ότι αξίζει ν' ασχοληθεί κανείς με μία παράσταση, άκομη και έργου του Σαίξπηρ, όταν ή σκηνοθετική αντίληψη βαρύνεται από πλήρη σύγχυση αισθητικών γραμμών, ρυθμών και ύποκριτικών αποδόσεων.

Κάποτε (και τó εφαρμόζουμε από τώρα) θά πρέπει να ισχύσει και για τίς κρατικές σκηνές, αυτό που γίνεται με τó έλεύθερο θέατρο (τό μη έπιχορηγούμενο μάλιστα), όπου οί ανάξιες παραστάσεις άγνοούνται - και δικαιολογημένα.

Η δραματουργία του Τσέχωφ δημιούργησε μία καινούρια αισθητική αντίληψη, που ήταν φυσικό να προκαλέσει προβλήματα έρμηνείας. Τά προβλήματα αυτά παραμένουν και σήμερα, παρ' όλο που έχει περάσει σχεδόν ένας αιώνας από τότε που γράφτηκαν τά έργα του. Θά έλεγα, μάλιστα, ότι τά προβλήματα πυκνώθηκαν από τότε που ορισμένοι σκηνοθέτες διατύπωσαν τήν άποψη ότι ó Τσέχωφ έγραψε κωμωδίες. Τό στοιχείο, όπου βασίζονται, είναι πώς ó ίδιος πίστευε πώς έγραφε «εύθυμα έργα», και μάλιστα τά χαρακτηρισίζει, όπως τó «Γλάρο» του, κωμωδίες. Ομως, πρέπει να τονιστεί πώς δεν πρέπει να κρίνει κανείς ένα έργο από τó τί ήθελε ή νόμιζε ότι πέτυχε ó ίδιος ó συγγραφέας, αλλά από αυτό τó ίδιο τó δημιούρημά του. Και τούτο δεν ισχύει μόνο για τόν Τσέχωφ, ούτε μόνο για τó θέατρο.

Δέν είναι κωμωδία ó «Γλάρος», άνεξάρτητα από τó ότι περιλαμβάνει κωμικά στοιχεία (και στόν «Οιδίπο-

δα» ó βοσκός μάς κάνει να γελάσουμε, τó ίδιο και ó τρελός του «Λήρ», χωρίς, βέβαια, να σκεφτεί κανείς να πεί ότι πρόκειται για κωμωδίες) και δεν είναι κωμωδία, γιατί τó έργο διατρέχεται, από τήν άρχή ως τó τέλος, από μία αίσθηση άποτυχίας όλων τών προσώπων, από έμμομη μελαγχολία τους (παρά τά διάσπαρτα εύφυλογήματα που άκούγονται) και από έντονη τάση ψυχικού, πνευ-

ματικού ή φυσικού θανάτου. Θά τολμήσω να εκφράσω ταπεινά τή γνώμη, πώς ó «Γλάρος» είναι από τά λιγότερα στέρα δομημένα έργα του Τσέχωφ, με τά πρόσωπα (ιδιαίτερα τήν Αρκάντινα και τής Νίνας) όχι πειστικά έξελισσόμενα, ενώ ó συγγραφέας Τριγκόριν έχει πολλές παγίδες για τó σκηνοθέτη και τόν ήθοποιό. Αντίθετα είναι πίο άδρα δομμένοι οί «μικρότεροι» ρόλοι, του Σόριν, του

Ο Δημήτρης Βάγιας και ó Νίκος Σεργιανόπουλος σε μία σκηνή του «Γλάρου» του Τσέχωφ.

από τó Στανισλασκι να δεί μία παράσταση του έργου του - δεν τó είχε δει όταν παιζόταν γιατί ήταν άρρωστος - και σαν έπιχείρημα έφερε πώς άν δεν έβλεπε τó έργο του, πώς θά μπορούσε να διορθώσει τά σφάλματά του.

Στήν παράσταση που μάς παρουσίασε ó κ. Χρονόπουλος, έδειχνε σαφώς ότι τού άρεζε ή ιδέα τής κωμωδίας, μέσω τής διακωμώδησης

**Γράφει και έπιμελείται
ó κ. Νίκος Μπακόλας**

των προσώπων. Δέν είναι τού δάσκαλου να συζητήσουμε πόσο δικαιούται να έπεμβαίνει ó σκηνοθέτης σ' ένα έργο (έχουμε άφθονες δυσάρεστες έμπειρίες από άνεξέλεγκτες πρωτοβουλίες σκηνοθετών), αλλά θά μπορούσε να πεί κανείς στο σκηνοθέτη «έντάξει, κύριε Χρονόπουλε, πιστεύτε ότι τó έργο είναι κωμωδία, δώστε μας λοιπόν μία γνήσια κωμωδία».

Τό κακό είναι πώς ó σκηνοθέτης δεν έπιχείρησε (και φυσικά δεν πέτυχε) να κάνει κάτι τέτοιο: περιορίστηκε να γελιογραφήσει κάποια πρόσωπα ή κάποιες σκηνές και πιθανώς τού διέφυγε ότι ή παράσταση, που έτοιμασε, βγήκε τελικά δίχασμένη, άρα μη πειστική και βαρετή.

Γιατί, βέβαια, δεν πείθει ούτε καν ή γελιοποίηση του τραγικά καταπιεσμένου δασκαλάκου, ούτε τó «χαρούμενο» τρία τών ύπηρετών, ούτε τά «πείσματα» τής Πωλίνας. Αλλά είναι άσυγχώρητο να μεταμορφώνεται ή Νίνα σε άφελή ή σάχη έπαρχωτοπούλα (μία γυναίκα που κρίνει

άστοχο είναι τó ότι τó βάσανο τής ψυχής του Τριγκόριν, που νιώθει ότι όχι μόνο δεν είναι Τουργκένιεφ, αλλά ότ μετά τήν έπιτυχία πέφτει συνέχεια σαν δημιουργός, αποδίδεται με μία έξωτερική ρηχότητα, μέχρι σημείου, στη σύγκρουση με τήν Αρκάντινα, να παίζει (όπως και εκείνη) σαν να παρωδεί μπουλάρ. Κι άκομη, ύστερα άπ' όλα αυτά, πώς νομιμοποιείται αίσθητικό, δραματουργικά, ή άγωνία του Τρέπλεβ για άνάνεωση του θεάτρου, για τή μελλοντική καταστροφή του κόσμου και, τó κυριότερο, που έντάσσεται ή αυτοκτονία του; Και, επί τέλους, τί είναι αυτή ή Αρκάντινα; Απλά μία καπριτσιόζα, τσιγκούνα και άκαρδη γυναίκα, που δεν αγαπάει κανένα πέρα από τόν έαυτό της; Μία τέτοια άποψη (που ύπογραμμίστηκε στήν παράσταση) μετατρέπει τή γυναίκα αυτή σε τύπο και μόνο. Μά σίγουρα ó Τσέχωφ δεν φιλοδοξούσε κάτι τέτοιο, δεν θά τού άρκούσε αυτού του άνανεωτή του θεάτρου.

Τό μεγαλύτερο μειονέκτημα, ωστόσο, τής παράστασης του «Γλάρου», ήταν ή ταλάντευση του άνάμεσα στη διακωμώδηση και στο δραματικό αισθηματισμό, όπου, όμως, στο δεύτερο βρήκαν καταφύγιο οί ήθοποιοί που ένσάρκωναν τόν Τρέπλεβ, τή Μάσα, ή άκομη και τó γιατρό Ντόρν.

Από τά παραπάνω φαίνεται πώς θά ήταν άδικο να κρίνει κανείς άυστηρά τούς ήθοποιούς (άν και δεν τούς λείπουν οί εύθύνες) και έτσι θά ήταν προτιμότερο να περιοριστεί να πεί πώς ó Δημήτρης Βάγιας ήταν ó καλύτερος τής παράστασης, στο ρόλο του Σόριν, και ότι διασώθηκαν ó Κώστας Ματούκας, ó Νίκος Σεργιανόπουλος, ή Ιφιγένεια Δεληγιαννίδου και από τήν άλλη διανομή διακρίθηκε ή Φιλαρέτη Κομνηνού (δέν είδα καθόλου τίς κ.κ. Απέργη και Ανδρεάδακη).

Τό σκηνικό τού κ. Ζιάκα, που έπιμονα μετέθετε τήν υπαίθρια σκηνή του Τρέπλεβ (ίσως συμβολικά) ήταν αισθητά ρομαντικό και «άτμοσφαιρικό», ενώ ή μουσική τού κ. Πασχαλίδη, ουσιαστικά άχρείαστη, άκολουθήσε τήν έπαμφοτερίζουσα σκηνοθετική γραμμή. Για τά κοστούμια τής κ. Μανωλεδάκη (πλήν Τριγκόριν) δεν θά μπορούσε να έχει κανείς άντιρρήσεις.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ